

УДК 339.56(73:519)“2001/2014”

Н.В. Гаврилова, А.А. Телиця

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН США ТА КНР У XXI СТОЛІТТІ

Стаття присвячена дослідженню двосторонніх відносин у торгівельно-економічній сфері. В роботі розглядаються позитивні та негативні фактори, що впливають на розвиток торгівельно-економічних відносин між США та КНР, досліджуються самі торгівельно-економічні відносини поміж країнами. У межах статті також розглянуто існуючі проблеми та перспективи розвитку відносин у даній сфері.. Розкрито актуальність американо-китайських відносин для сучасності, та розглянуто їх роль в сучасній економічній системі.

Ключові слова: США, КНР, двосторонні відносини, фактори впливу, торгівельно-економічні відносини.

США та Китай сьогодні – це дві великі держави, котрі являються гарантами миру та стабільності у світі. Ситуація у світі та тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин такі, що в реальності, незважаючи на багато розходжень, сторони де факто вже стратегічно взаємодіють на двосторонньому, регіональному та глобальному рівнях, і результати цієї взаємодії відчують і враховують багато країн як з числа розвинених, так і з тих, що тільки «піднімають» свої економіки.

Особливо важливу роль двосторонні відносини грають у області економіки. Вони є один для одного другими за значимістю торговими партнерами. Економічний інтерес традиційно грає в їх розвитку провідну роль, коректуючи часом важливі політичні рішення і вносячи поправки в нюанси взаємин з іншими державами. Оскільки Китай є найбільшим власником американських боргових зобов'язань на суму, що наближається до одного трильйона доларів, то він істотно сковує дії Вашингтонської адміністрації як у сфері економіки, так і в політичних питаннях. У результаті глобальної кризи Сполучені Штати перетворилися на найбільшого в світі боржника, а Китай – в найбагатшого кредитора. На думку британських експертів, демонстровані Китаєм темпи економічного зростання дозволять йому обійти США за обсягом ВВП в найближчі десять років. Сьогодні американо-китайські економічні відносини виходять за межі двосторонніх, набуваючи все більш широкий, глобальний характер.

Актуальність даного дослідження зумовлюється тим, що економічні відносини між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою

визначають поточний розвиток політичних відносин між цими країнами, які в свою чергу впливають на безпеку у Східній Азії.

Метою даного дослідження є дослідити розвиток торгово-економічних відносин США та КНР у XXI столітті, їх сучасний стан та перспективи розвитку, а також вплив торгівельно-економічних відносин США та КНР на їх двосторонні відносини в цілому.

Даній проблематиці присвячена значна кількість публікацій таких науковців та дослідників, як А. Уткіна [5], Я. Лексютіної, [4], Ф. Аарона [9], З. Бжезінського [1], Б. Глейзера [10], Дж. Кейсі [12].

Аналіз історіографії дозволив зробити висновок про те, що попри існуючу кількість досліджень, присвячених, практично відсутні роботи, в яких би комплексно й ґрунтовно вивчалися торгівельно-економічні відносини між США та КНР, зокрема їх значимість для розвитку політичних відносин між країнами. Особливо це стосується вітчизняної наукової школи, оскільки невелика кількість українських науковців займається дослідженням зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки, зокрема її китайським напрямком.

У XXI столітті на розвиток торгово – економічних відносин між США та КНР має вплив ряд факторів, які призводять як до інтенсифікації та активізації економічних та торгових зв'язків між країнами, так і до похолодження, в деяких випадках, навіть до конфронтації у двосторонніх відносинах. Вже початок XXI століття характеризується істотною активізацією двосторонніх економічних обмінів. Одним з ключових моментів є вступ Китаю до СОТ і скасування існуючих бар'єрів для зростання товарообігу. Саме після вступу до СОТ Китай вперше став розглядатися Сполученими Штатами як провідний торговельний і економічний партнер, про що свідчать як статистичні дані торговельного та інвестиційного співробітництва, так і політичні заяви лідерів обох країн. На сучасному етапі на розвиток торгово-економічних відносин впливає ряд факторів.

Перший фактор, це, безумовно, політичний фактор.

Прихід до влади в США Дж. Буша-молодшого передвіщав початок досить непростого періоду в американо-китайських відносинах. Озвучений ще в ході президентської виборчої кампанії підхід Дж. Буша до Китаю як до «стратегічного конкурента» мав великий контраст з позицією попередньої американської адміністрації Б. Клінтона, відводив Китаю роль «стратегічного партнера» Вашингтона, і міг свідчити про можливе загострення американо-китайських протиріч. Внесенню коректив в китайську політику США сприяли події 11 вересня 2001 року. На перший план взаємодії з Пекіном вийшло завдання залучення його в боротьбу з міжнародним тероризмом, на тлі якої традиційні проблеми американо-китайських відносин для американського керівництва тимчасово втрачали своє значення. Також демонстрована Пекіном підтримка Вашингтона у ключових регіональних питань у першому десятиріччі XXI століття сприяла позитивному розвитку американо-китайських відносин всупереч існуючим двостороннім суперечностям.

Сьогодні Барак Обама розуміє, що зміцнення позицій інших великих держав неминуче, а американська міць об'єктивно небезмежна. Однак вкорінені уявлення про винятковість і необхідності підтримувати першість на міжнародній арені змушують Обаму демонструвати рішучість при відстоюванні лідируючої ролі. У цих умовах стратегія Вашингтона щодо Пекіна не може не бути двоїстою. Проводиться курс, спрямований на те, щоб стимулювати включення Китаю в світові процеси в якості відповідального гравця і одночасно стримувати його військову міць. У цьому плані політика Обама базується на концепції, що склалася при Джорджі Буші-молодшому: зробити КНР «відповідальним власником акцій» ліберального світопорядку в

поєднанні з хеджуванням ризиків, пов'язаних зі зростаючою військовою потужністю Пекіна [1,7].

Наступним фактором є вибухнула у 2008 р. світова фінансово-економічна криза, що супроводжувався істотним погіршенням економічної ситуації в США і підірвала довіру світу до американської економіки, але в меншій мірі торкнулася китайської економіки і фактично сприяла подальшому підвищенню міжнародного статусу Китаю, може по праву служити підставою для виділення нового періоду у розвитку американо-китайських відносин, характерною рисою якого стає зближення потенціалів цих двох держав.

Початок світової фінансової кризи хронологічно збігся зі зміною вищого керівництва США і вплинув на формування початкових зовнішньополітичних установок нової американської адміністрації Б. Обама щодо Китаю. Невідкладність вироблення спільних з провідними державами світу заходів з подолання світової фінансової кризи, так само як і рішення ряду інших нагальних глобальних проблем, зумовила визначення курсу США на зближення з Китаєм [10]. На цьому тлі висунута 3. Бжезинським ідея створення «великої двійки» (G2), яка передбачала поглиблення і розширення геостратегічної співпраці США з Китаєм за аналогією з відносинами з ЄС і Японією, отримала широку підтримку у Вашингтоні [8].

Окрім факторів, що позитивно впливають на двосторонні відносини, існує ряд факторів, що дестабілізують відносини між США та КНР. Слід зазначити, що до традиційних факторів - подразників, так і не врегульованими після нормалізації відносин (проблема Тайваню, поставки Тайбею американської зброї, права людини тощо), в останні роки додалися нові [4].

Безумовно, на сьогодні, великий вплив на подальший розвиток відносин має і такий фактор, як економічна політика КНР. У 2012 році, через внутрішню економічну слабкість, політику перебалансування, вочевидь, було припинено.

Не менш важливу роль у розвитку американо-китайських відносинах грає ідеологічний фактор. Після розпаду Радянського Союзу Китай став символом альтернативної моделі соціально-економічного розвитку, успішно розвивається, авторитарної антитезою західної ліберальної демократії. Пекін з підозрою ставиться до кампанії Вашингтона з просування демократії і прав людини за американським зразком. Невдоволення Пекіна викликає підтримка Вашингтоном Тайваню, а також сепаратистських рухів в Тибеті і Сінцзяні [6, 125].

Ще один фактор, що сьогодні має великий вплив на подальший розвиток двосторонніх відносин у сфері економіки є внутрішня економічна ситуація у КНР. Під час глобальної фінансової кризи 2008 року Пекін скасував економічну реформу підприємств, що знаходяться в державній власності, яка тривала 30 років. Величезний економічний стимул у розмірі 585 млрд. доларів був направлений урядом через державні банки багатьом державним підприємствам, зокрема у металургійній, гірничорудній та будівельній промисловостях. Як результат фінансового вливання, державний сектор виріс та став більш впливовішим у Китаї. Відроджений державний сектор, озброєний обширними урядовими субсидіями, конкурує з місцевими китайськими фірмами та китайськими філіями американських компаній [11].

Таким чином, такі фактори, як політичні двосторонні відносини, стрімкий ріст економіки Китаю, вступ Китаю до СОТ, розробка нормативно-правової бази у сфері економіки, об'єктивна потреба США у розширенні ринків збуту, об'єктивна потреба КНР у розширенні ринків збуту, розробка «концепції відповідального зацікавленого учасника» та навіть фінансова криза 2008-2009 рр., призводять до активізації, зміцнення, інтенсифікації торгових та економічних зв'язків між країнами.

Тайванське ж та Тибетське питання, проблема поставки американської зброї Тайваню, проблема прав людини в Китаї та нові фактори, що додалися в останні роки, а саме протидія США посиленню впливу Пекіна в Південно - Китайському морі, військова присутність американців в Центральній Азії, протилежні позиції у питанні сирійської проблеми, економічна ситуація КНР та економічна політика Китаю, недотримання Китаєм зобов'язань в рамках СОТ дестабілізують двосторонні відносини поміж країнами.

Одним із найважливіших факторів, який має вплив на розвиток американо-китайських відносин у області економіки є розроблення та формування нормативно-правової бази.

На основі нормативно-правової бази були розроблені механізми співпраці. Був розроблений принципіально новий механізм у двосторонніх відносинах, Стратегічний Економічний діалог. З часом він був реорганізований у Стратегічний та Економічний діалог. Сьогодні Економічний діалог бере до уваги економічні та фінансові питання. Напрямки обговорення включають в себе економічні і торгові питання, питання боротьби з тероризмом, правоохоронні органи, приводу в дію закону, науки і техніки, освіти, культури, охорони здоров'я, енергетики, захисту навколишнього середовища (включаючи питання зміни клімату), нерозповсюдження ядерної зброї та прав людини [10].

У наступні два роки після встановлення Стратегічного Економічного Діалогу процеси інституціоналізації охопили різні сфери двостороннього співробітництва. До кінця 2006 року Пекін і Вашингтон вже були залучені в більш ніж тридцять діалогів. Найбільш помітними з них стали Американо - китайський діалог з економічного розвитку і реформ між держдепартаментом і державною комісією зі справ розвитку і реформ КНР та Саміт з безпеки споживчих товарів між американською комісією з безпеки споживчих товарів та представниками головного державного управління КНР з контролю якості, інспекції і карантину[12].

Торгівельно-економічні відносини розвивається у наступних напрямках: торгівля, інвестиції та спільні проекти.

На сьогодні простежується три ключові тенденції в американо-китайській торгівлі. По-перше, багато товарів, які Сполучені Штати отримували з Японії, Тайваню та інших азіатських країн, зараз імпортується з Китаю, оскільки азіатські компанії перемістили туди своє експортноорієнтоване виробництво. Як наслідок, доля Китаю в дефіциті торгового балансу США виросла, хоча частка дефіциту США з іншими країнами Східної Азії знизилася.

По-друге, хоча багато з того, що експортує Китай, виготовляють всередині країни, значна частина товарів просто збирається з матеріалів і комплектуючих, що поставляються до Китаю з інших регіонів, у тому числі з США. Торгова статистика говорить про те, що товари імпортується з Китаю за повною вартістю, але грошові потоки це не підтверджують.

По-третє, приділяючи надмірну увагу зростаючому імпорту з Китаю, іноді не враховують той факт, що американський експорт в Китай також переживає бум, незважаючи на негативний вплив глобального економічного спаду на обсяг торговельних потоків [9].

Товарообіг Китаю і США в 2013 році склав понад 600 млрд. дол. Ця цифра є безпрецедентною в історії. Експорт в економіці Китаю становить третю частину, при цьому більше половини - це експортна продукція з США. Частка високотехнологічного імпорту з КНР в США постійно зростає. Тобто економіки двох країн стають все більш взаємозалежні. Але в той же час США глибоко стурбовані щодо певних аспектів у

торговельній політиці Китаю. Розвиток торгівлі між США і Китаєм можуть привести навіть до створення зони вільної торгівлі між цими двома країнами [5].

Обсяг інвестицій між країнами також зростає. Потік ПІІ з Китаю в США значно виріс з 2009 року. За підсумками 2013 р компанії США інвестували в китайську економіку 2,82 млрд. дол. Це на 8,5% більше, ніж в 2012 р Протягом минулого року в Китаї були створені понад 1060 підприємств за участю американського капіталу, як було повідомлено Міністерством комерції КНР [2]. В США було допущено приблизно 15 млрд доларів вкладень з КНР, причому половина з них – в проекти з нуля (таке умова американської влади) [3].

Все більше зростає роль Китаю, як утримувача цінних паперів США. Сьогодні Китай є найбільшим кредитором уряду США. Станом на січень 2013 року, державний борг США Китаю склав 1264 млрд. доларів, що становить 23% від загальної суми державного боргу. Це викликає стурбованість США в тому що це дає Китаю важелі політичного впливу на фінансову політику США, так як він може використовувати в своїх цілях[10].

Китай та США мають різні рівні співпраці, а саме державний, регіональний та рівень провінцій.

У двосторонніх відносинах існує ряд проблемних питань, які потребують комплексного рішення. В першу чергу, це торговий дефіцит США з Китаєм. Сьогодні у США зберігається значний профіцит експорту комерційних послуг, і значення китайського ринку в перспективі для американських постачальників буде тільки зростати. Виходячи з цього, для Сполучених Штатів край важливі лібералізація китайської економіки та дотримання КНР зобов'язань, даних при вступі до СОТ [9].

На нинішньому етапі двосторонніх торговельно-економічних зв'язків, китайська акцент полягає в тому, щоб домогтися від США згоди на подальше ослаблення обмежень експорту в КНР високотехнологічної продукції, надання китайським підприємствам при інвестуванні в США рівних конкурентних можливостей, а самому Китаю - статусу країни з ринковою економікою. Все це – непрості теми. Зокрема, у західних партнерів виникає питання про те, яким чином можна розглядати в якості ринкової таку систему, в якій курс валюти схильний суб'єктивного контролю, а банки широко практикують видачу «політично мотивованих кредитів»[10]. Словом, Пекін і Вашингтон поки приречені домовлятися при будь-якому розвитку подій.

Не зважаючи на існуючі проблеми у двосторонніх відносинах, спільні інтереси є джерелом сили, стимулюючої поглиблення співпраці. Рост економічних сил Китаю не означає, що конкуренція між Китаєм і США перевершує співпрацю, а вступ китайської економіки в етап більш повільного розвитку не означає, що китайсько-американське співробітництво дає менше користі. Причина полягає у взаємозалежності економік двох країн.

Отже, сьогодні економічні відносини між США та КНР – одні з найбільш важливих світових економічних відносин. Вони все більше виходять за рамки двосторонніх, набуваючи все більш широкого масштабу та глобального масштабу. Враховуючи розміри економік, обсяги торговельних та інвестиційних потоків, які генерують дані країни, і їх технологічний потенціал, можна говорити про ключову роль Сполучених Штатів і КНР для світової економіки. Незважаючи на існуючі протиріччя та суперечності як в політичних, так і в економічних питаннях, економічна взаємозалежність значною мірою пом'якшує військово-стратегічну і політичну напруженість у двосторонніх відносинах.

Список використаної літератури

1. Бжезинский З. От надежды к отваге. Оценка внешнеполитической политики Б. Обамы / З. Бжезинский // День. – 2010. – 19 янв. – С. 7.
2. В 2013 г. инвестиции США в Китае достигли \$2,82 млн [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.chinapro.ru/rubrics/1/11435/>
3. Инвестиции из Китая: ожидания и реальность [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rccrt.ru/ru/analitika/143-investitsii-iz-kitaya-ozhidaniya-i-realnost.html>
4. Лексютина Я. Американо-китайские отношения в 2009-2011 гг.: иллюзорность партнерства [Электронный ресурс] / Я. Лексютина. - Режим доступа : http://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2012_2-1_28.pdf
5. Товарооборот Китая, США и России 2013 - 2014: что будет дальше? [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://businesslike.ru/index.php?showtopic=2375>
6. Уткин А. Американская империя / А. Уткин. – Москва : Эксмо, 2003. – 318 с.
7. Уткин А. США в мире после сентября 2001 года/ А. Уткин. – Москва, 2002. – 262 с.
8. Brzezinski Z. The Group of Two That Could Change the World [Электронный ресурс] / Z. Brzezinski. — Режим доступа : <http://www.ft.com/cms/s/0/d99369b8e178-11dd-afa0-0000779fd2ac.html>
9. Friedberg A. The Future of U.S. - China Relations : Is Conflict Inevitable? [Electronic resource] / A. Friedberg. — Mode of access : http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/701/future_of_uschina_relations.html
10. Glaser B. U.S. - China Relations : Ties solid for transition, but challenges lurk [Electronic resource] / B. Glaser // Comparative Connections. – 2009. - Vol. 10. No. 4. - Mode of access : http://csis.org/files/media/csis/pubs/0804qus_china.pdf
11. Joint Press Availability With Secretary of the Treasury Timothy Geithner [Electronic resource]. - Mode of access : <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126600.htm>
12. Patterns in U.S. - China Trade Since China's Accession to the World Trade Organization by Joseph Casey [Electronic resource]. - Mode of access : http://origin.www.uscc.gov/sites/default/files/Research/USChina_TradePatternsSinceChinasAccessiontotheWTO.pdf

Стаття надійшла до редакції 11.12.2014 р.

N. Gavrilova, A. Telitsa

FEATURES OF TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE US AND CHINA IN THE XXI CENTURY

The article analyses the development of trade and economic relations between the US and China in the twenty-first century, their current status and development prospects, as well as the impact of trade and economic relations between the US and China on their bilateral relations in general. The article reveals why a particularly important role in bilateral relations play in the economy. Economic interest that has traditionally played in the development of their leadership role, adjusting the time of important political decisions and making amendments to the nuances of relationships with other states is also researched. In this article the positive and negative factors influencing the development of trade and economic relations between the United States and China, the of trade and economic relations between the countries are researched. It is shown that one of the key points is the entry of China into the WTO and the abolition of the existing barriers to the growth of trade. At the present stage in the development of trade and economic relations are affected by a number of factors. Factors such as political bilateral relations, the rapid growth of China's economy,

China's accession to WTO, the development of normative-legal base in the sphere of economy, the objective need of the U.S. market expansion, the objective need of the PRC in the expansion of markets, the concept "responsible stakeholder" and even the financial crisis of 2008-2009, leading to activation, strengthen, intensify trade and economic relations between countries. Such factors as the Taiwan and Tibet issues, the issue of U.S. arms deliveries to Taiwan, the problem of human rights in China and new that was added in recent years, the growing influence of China in the South China sea, the opposite position with regard to the Syrian issue, the economic situation in China and the economic policy of China destabilize relations between the U.S. and China. On the basis of the regulatory framework were developed cooperation mechanisms. The article describes a fundamentally new mechanism in bilateral relations, Strategic Economic dialogue, which was reorganized into Strategic and Economic dialogue. Indicates that trade and economic relations are developing in the following areas: trade, investment and joint projects. China and the US have different levels of cooperation, namely national, regional and provincial level. Three key trends in U.S.-China trade that today can be traced are studied in the article. Within the article also discussed problems and prospects of relations in this area. The authors article highlight the the relevance of the US-China relationship for the present is analysed, and their role in the modern economic system.

Key words: *USA, China, bilateral relations, influence of trade and economic relations.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: Булик М.В., к.політ.н, проф.; Зеленько Г.І., д.політ.н, проф.